

PROGRAM SLOVENŠČINA NA TUJIH UNIVERZAH KOT DEL INFRASTRUKTURE SLOVENŠČINE IN SLOVENISTIKE

Mojca Nidorfer Šiškovič, Alojzija Zupan Sosič
Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 378.16(100):811.163.6'243

Program Slovenščina na tujih univerzah (STU) deluje v okviru Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik na Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. Njegovo poslanstvo je organizacija lektoratov slovenščine in študijev slovenistike na univerzah po svetu in vzpostavljanje ter vzdrževanje stikov z učitelji in tujimi univerzami s slovenističnimi študijskimi programi. Za uspešno promocijo slovenščine, slovenistike, slovenske znanosti in Slovenije poleg kakovostnih učnih programov skrbijo tudi mednarodni projekti, ki smo jih v zadnjih petih letih izvedli na vseh univerzah.

slovenščina, slovenistika, tuje univerze, učitelji, projekti, infrastruktura

The programme Slovene at Foreign Universities (STU) comes under the Centre for Slovene as a Second or Foreign Language at the Department for Slovene Studies at the Faculty of Arts, University of Ljubljana. Its mission is to co-ordinate lectureships and Slovene study programmes at foreign universities, as well as to establish and maintain contact with teachers and foreign universities that offer study programmes in Slovene. A contribution to the promotion abroad of the Slovene language, Slovene Studies, Slovene research and Slovenia itself has been made not only by high quality study programmes, but also by international projects that have been carried out in recent years at all the foreign universities in the network.

Slovene, foreign universities, teachers, projects, infrastructure

Zanimanje za učenje slovenščine v tujini se povečuje. Vsako leto so na program Slovenščina na tujih univerzah (v nadaljevanju STU) naslovljene različne pobude po odprtju novih lektoratov in študijev slovenščine: njihovo število se je v študijskem letu 2008/2009 zaokroglo že na 56, število študentov pa je doseglo številko 1700. Infrastruktura slovenščine in slovenistike je tako obogatena z izkušnjami in rezultati poučevanja slovenščine kot tujega jezika, hkrati pa sama postaja tudi del infrastrukture tujih univerz.

Program STU je ena izmed devetih dejavnosti Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik, ki, prav tako kot ostali programi, deluje v okviru Oddelka za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. Njegovo poslanstvo je

organizacija lektoratov slovenščine in študijev slovenistike na univerzah po svetu in vzpostavljanje ter vzdrževanje stikov z učitelji in tujimi univerzami s slovenističnimi študijskimi programi. Posebna skrb je namenjena uveljavljanju slovenske znanosti, stalnemu izobraževanju učiteljev in pripravi učnih gradiv, pripomočkov in strokovne literature, vzpostavljanju povezav med univerzitetnimi slovenistikami po svetu in diplomatskimi predstavništvi ter drugimi slovenskimi institucijami v tujini. Zagotavljanje celovite podpore učiteljem slovenščine na tujih univerzah ne pomeni samo omogočanja poučevanja slovenščine kot drugega/tujega jezika na univerzitetni ravni države gostiteljice, ampak tudi podporo učiteljem pri organizaciji dodatnih dejavnosti v smislu promocije slovenščine

in Slovenije v svetu ter skrb za učne pripomočke in strokovno literaturo.

Položaj slovenščine na tujem se je znatno spremenil po vstopu Slovenije v EU in sprejetju bolonjske deklaracije. Na oba procesa, nastajanje EU in bolonjskih programov, smo se na STU že predhodno pripravili, saj smo se zavedali njune daljnosežnosti. Priključitev k EU je za slovenščino pomenila več možnosti v evropskem prostoru, saj smo postali tujcem zanimivi kot država (bodoče tržne) izmenjave, zaposlitve ali poslovne komunikacije, prav tako se je povečala potreba po prevajalcih iz slovenščine v ostale jezike in obratno. Tudi novi bolonjski programi so ponudili nekaj novih možnosti učenja slovenščine, izoblikovali pa so celo nove povezave predmetov ali modulov v okviru izbranih programov.¹

Pri oblikovanju bolonjskih programov sta bili pomembni hitrost in zavzetost učitelja slovenščine na tuji univerzi, da je ob sodelovanju s pristojnim oddelkom na tuji univerzi in programom Slovenščina na tujih univerzah ob pravem času vključil slovenščino v ustrezeni program in ji s tem podaljšal prejšnji položaj ali/in omogočil še boljšega. To ob današnji konkurenci učenja tujih jezikov ni bilo lahko; najprej smo se v okviru programa STU skupaj z učitelji na tujih univerzah trudili zagotoviti prepoznavnost slovenščine med ostalimi slovanskimi jeziki z različnimi projekti, nato pa še utemeljiti smiselnost njenega poučevanja v poplavi t. i. eksotičnih jezikov, npr. arabščine, kitajščine in japonščine. Na večini lektoratov in študijev slovenščine je ostal položaj isti, na nekaterih univerzah pa se je znatno izboljšal, saj je slovenščina postala študijska usmeritev. Najbolj razveseljivo pa je dejstvo, da smo v študijskem letu 2008/09 pridobili kar pet lektoratov, za nekatere izmed njih je bila pot do potrditve dolga in naporna. Tako so se lani na novo zaposlili učitelji, ki poučujejo na univerzah v Beogradu, Clevelandu in Kirtlandu, Lvovu in

Lizboni. Lektorata v Granadi (Španija) in Seattlu (ZDA) sta začela delovati v poletnem semestru in sta financirana samo s strani tuje univerze. V študijskem letu 2009/10 pa je začel delovati še lektorat v Pekingu, ki bo finančno podprt na obeh, slovenski in kitajski strani.

Poleg enakomernega poviševanja števila lektoratov, študijev in študentov slovenščine v tujini se je skozi leta počasi izboljševal tudi status lektorjev, predvsem njihov materialni položaj. Zaradi specifik svojega dela dlje časa niso bili vključeni v *Uredbo o plačah in drugih prejemkih javnih uslužbencev za delo v tujini*, kar se je spremenilo letos spomladi, ko je Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo skupaj s programom STU poskrbelo za to in vključitev podprlo z dodatnimi sredstvi. V uredbi se je spremenilo tudi njihovo poimenovanje, saj so se iz lektorjev preimenovali v učitelje slovenščine na tujih univerzah. Še vedno pa je nedorečen njihov delovnopравни položaj, ki bi ga radi razrešili s posebnim zakonom o delovanju programa STU. Ta bi natančneje določil tri področja: dejavnost, nosilca in način izvajanja ter položaj zaposlenih. Na ta način bi tudi učitelji slovenščine na tujih univerzah postali enakopravnejši ostalim poklicem, saj bi prav tako lahko sklenili pogodbe za nedoločen čas. Oblikovali smo že osnutek, v katerem sledimo novim predpisom in določilom EU ter željam STU po izboljšanju delovnopravnega položaja zaposlenih.

Projekti programa STU

V letu 2004 smo v okviru programa STU začeli z izvedbo skupnih projektov. Skupaj z učitelji smo do zdaj na tujih univerzah izvedli štiri (skoraj) celoletne projekte. Prvi je bil *Prevajanja slovenskih literarnih besedil* (uredili Kranjc, Nidorfer Šiškovič, 2004), naslednji trije pa so potekali pod skupnim naslovom Svetovni dnevi, čeprav je bil vsak usmerjen na drugo temo: leta 2005 je potekal projekt Svetovni

¹ Za opis statusa posameznih slovenistik na tujih univerzah gl. brošuro programa STU 2008/09.

dnevi slovenskega filma, sledili so mu Svetovni dnevi slovenske literature v letu 2006 in leta 2008 Svetovni dnevi slovenske literature na filmu.

V prvi skupni projekt, tj. Prevajanja slovenskih literarnih besedil, ki je v letu 2004 nastal na pobudo učitelja slovenščine na Univerzi v Gentu Pavla Ocepka, so se vključili učitelji s svojimi študenti na vseh drugih lektoratih oziroma študijih slovenščine na tujih univerzah. S projektom smo dosegli raznovrstne cilje - izšel je zbornik prevodov slovenskih literarnih besedil v 18 tujih jezikih, študenti z učitelji so svoje (najboljše) prevode objavili v knjigi, v tujih jezikih smo predstavili kakovostna dela sodobnih slovenskih literarnih ustvarjalcev, na mnogih slovenistikah po svetu so organizirali literarne večere z branjem prevodov iz zbornika. Študenti, ki so se večinoma prvič srečali z literarnim prevajanjem, so pod mentorstvom učiteljev prevajali besedila v svoje jezike, prevode pa so nato pregledali lektorji tujih jezikov in izkušeni prevajalci z ljubljanske Filozofske fakultete in v tujini. Ob zaključku projekta in izidu zbornika smo v okviru novoletnega srečanja učiteljev organizirali literarni večer, na katerem so prevode svojih besedil v tuje jezike brali sami avtorji. Dokaza, da je bil projekt dolgoročnejshe učinkovit, sta dva: zbornik je bil v preteklih letih pogosto vir kontrastivne obravnave prevodov slovenskih besedil v tuje jezike, obenem pa se je med učitelji ter njimi in študenti zlasti v državah z več lektorati, kjer so organizirali npr. natečaje za najboljše prevode, ob skupnem projektu stkalo sodelovanje, ki je zelo spodbudilo nadaljnje skupne projekte.

S Svetovnimi dnevi slovenskega filma, ki smo jih pripravili konec novembra 2005, smo na tujih univerzah počastili 100-letnico slovenskega filma. Tudi ideja za ta projekt je prišla iz vrst učiteljev, in sicer od učiteljice na Univerzi v Gdansk u Maše Guštin. Na sedežu STU smo dejavnosti projekta koordinirali, povezovali vse sodelujoče, uredili in natisnili brošuro s

predstavitvijo slovenskih filmov, ki so jo na lektoratih prevedli v jezike vseh držav gostiteljic. Učitelji so s študenti v sodelovanju z univerzami gostiteljicami in s slovenskimi diplomatsko-konzularnimi predstavništvi pripravili filmske večere na univerzah, nekateri tudi v mestnih kinodvoranah. Mednarodni javnosti smo v okviru projekta predstavili filme *Ples v dežju*, *Šelestenje*, *Kajmak in marmelada* ter igrani dokumentarni film *Z vzhoda*. Mreži STU se je pri tem projektu priključil kot partner Filmski sklad Republike Slovenije, ki je doniral večino filmov na devvedejih, film *Z vzhoda* pa nam je podarilo Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem, v okviru katerega je film nastal.

Filmski večeri s spremljajočimi prireditvami so pritegnili k ogledu slovenskih filmov več kot pet tisoč gledalcev - študentov in učiteljev s tujih univerz, predstavnikov slovenskih društev in drugih institucij, slovenskih podjetij v tujini itn. Dobra sprejetost slovenskih filmov pri tuji publiku ter medijski odmevi ob projektu so pokazali, da so filmi izvrsten vir in sredstvo za posredovanje ter promocijo vedenja o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi ter medkulturnega posredovanja. Obenem pa smo s projekcijami filmov na vseh štirih slovenskih univerzah in na 53 tujih univerzah - poleg univerz Evrope tudi na Japonskem, v ZDA in Južni Ameriki potrdili naslov projekta Svetovni dnevi. Dolgoročnejsi prispevek k infrastrukturi slovenščine na tujih univerzah je pomenila umestitev filmskih projekcij v redno delo na vseh lektoratih na tujih univerzah. Ponekod so jih uvedli kot dodatno obogatitev lektorata ali študija ter jih uvrstili na program mesečno, drugod jih izvedejo nekajkrat letno bodisi kot spremljevalni program kakšnega drugega kulturnega projekta ali ob gostovanju pisatelja, režiserja, scenarista.

V letu 2006 smo v okviru programa STU pripravili in izvedli največji in najzahtevnejši projekt pod naslovom Svetovni dnevi slovenske literature. Posebna komisija je že v

začetku leta izbrala 38 slovenskih literarnih ustvarjalcev z najkakovostnejšim literarnim opusom – prozaistov, pesnikov in dramatikov različnih generacij. Osredotočili smo se na njihovo ustvarjalnost zadnjih 15 let, med kriteriji pri razvrščanju na tuje univerze pa so bili tudi znanje jezika, ustvarjalna povezanost z državo in krajem gostovanja ter korpus prevedenih del. Projekt je bil od začetka zasnovan na visoki strokovni ravni, saj smo k sodelovanju povabili tudi ugledne predavatelje slovenske literature, ki so napisali prispevke o prozi, poeziji in dramatici po letu 1990 ter o elektronskih virih za literaturo, za redno avgustovsko srečanje učiteljev v Ljubljani pa so pripravili predavanja.

Neposredni stik učiteljev z literarnimi ustvarjalci se je pokazal kot zelo konstruktiven pri izbiri besedil, ki so jih prevajali na lektoratih, in pri sodelovanju avtorjev pri prevajanju ter pri zasnovi njihovih gostovanj. Tako so avtorji pripravili tudi predavanja, sodelovali pri branjih svojih del v slovenščini in prevodih v tuje jezike, izvedli prevajalske delavnice, vodili gledališko pripravo na izvedbo dramskega odlomka itn. Njihova gostovanja so učitelji organizirali v sodelovanju z diplomatsko-konzularnimi predstavništvi Republike Slovenije, ki so se dejavno vključila v projekt in poskrbela za sprejeme, vabljenje na dogodke in udeležbo na literarnih večerih ob udeležbi mnogih visokih predstavnikov tujih univerz gostiteljic. K projektu smo pritegnili tudi dopisništva RTV Slovenija v tujini, učitelji pa še lokalne medije. Finančna sredstva smo pridobili s prijavo na razpis Ministrstva za kulturo, ki je projektu priznalo nacionalno pomembnost pri promociji slovenskega jezika, literature in kulture po svetu, projekt pa je podprlo tudi Društvo slovenskih pisateljev. Pred izvedbo gostovanj je v okviru projekta izšel *Almanah Svetovni dnevi slovenske literature* (uredili Zupan Sosič, Nidorfer Šiškovič, 2006),² pri katerem

so sodelovali učitelji s pripravo besedil o avtorjih in v katerem so v slovenščini in angleščini predstavljeni vsi gostujoči avtorji s kratko biografijo, deli, poetiko literarnega ustvarjanja, z navedbo dela, ki so ga na tuji univerzi prevedli v tuji jezik, z njihovim citatom in sliko.

Del infrastrukture, ki so jo spodbudile dejavnosti v okviru projekta, so bila številna srečanja slovenskih literarnih ustvarjalcev s tujimi literarnimi ustvarjalci, ki so jih zanje organizirali učitelji slovenščine na tujih univerzah, objave njihovih del v prevodih, ki so nastali ob projektu na lektoratih – nekaj jih je izšlo celo v knjižni obliki³ ali bilo objavljenih v tujih literarnih revijah. Projekt je spodbudil nadaljnje delo z literarnimi besedili na lektoratih in številnejša gostovanja avtorjev. Ob izjemno napornem in organizacijsko zahtevnem projektu so bila za vse organizatorje nagrada prijetna druženja in uspešna gostovanja avtorjev ter številni drugi, brez izjeme samo pozitivni rezultati.

Zadnji, v letu 2008 izvedeni projekt smo poimenovali Svetovni dnevi slovenske literature na filmu, v njegovi zasnovi pa smo združili sodobna slovenska literarna dela in filme, ki so bili posneti po njihovi predlogah. Filme *Zvenenje v glavi* (posnetem po istoimenskem romanu Draga Jančarja), *Petelinji zajtrk* (posnetem po istoimenskem romanu Ferija Lainščka), *Sladke sanje* (posnetem po scenariju *Kralj ropotajočih duhov* Mihe Mazzinija) si je na 55 tujih univerzah ogledalo več kot 5500 ljudi. V program smo vključili tudi dokumentarni film *Pot*, ki ga je RTV Slovenija posnela ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja in prispevala na devedejih za vse lektorate. S projektom smo obeležili to pomembno obletnico, obenem pa z organizacijo filmskih večerov tudi leto medkulturnega dialoga in leto predsedovanja Slovenije Evropski uniji. Odmevnost

2 *Almanah* ima trajno vrednost celovite predstavitve slovenskega literarnega ustvarjanja po letu 1990, obenem pa predstavlja 38 slovenskih literarnih ustvarjalcev z najkakovostnejšim literarnim opusom.

3 Gl. *Almanah* (2006), pri posameznih avtorjih.

projekta je bila velika tako v medijih kot tudi pri slovenskih filmskih ustvarjalcih, zelo pozitivne odzive so kakovostni slovenski filmi in projekcije doživeli pri tujih gledalcih. Filme na devdedejih je tudi za ta projekt prispeval Filmski sklad Republike Slovenije, pri organizaciji pa so sodelovala slovenska diplomatsko-konzularna predstavništva in dopisništva iz tujine RTV Slovenija.

S stališča infrastrukture slovenščine in slovenistike v tujini sta omembe vredna še dva vidika. Prvega predstavlja raba modernih tehnologij, ki omogočajo organizacijo tako velikih projektov z relativno majhnim naporom, saj jo olajšuje računalniško posredovana komunikacija. Vse komuniciranje s tudi tisoče kilometri oddaljenimi 56 univerzami je z internetnimi povezavami hitro, poceni in učinkovito, prav tako sodelovanje z učitelji in avtorji pri pošiljanju prevodov, dialoških listov in celotnih knjig. Na ta način je na daljavo potekalo tudi uredništvo *Almanaha* od njegove zasnove, pošiljanja prispevkov, postavljanja knjige in njene natisa. Po drugi strani pa je drugi, tradicionalnejši vidik sodelovanja, tj. stalna srečanja, ki jih organiziramo za učitelje slovenščine na tujih univerzah, in pristni osebni stiki med avtorji, učitelji in nami kot koordinatorjem programa, prav tako ključen za uspešno skupno delo na daljavo, saj so skoraj vsi projekti nastali na pobudo učiteljev, vsekakor pa z njihovim kreativnim sodelovanjem in izvedbo na univerzah gostiteljicah.

Zaključek

S povezovanjem učiteljev in slovenistik na tujih univerzah v številne projekte smo v okviru programa Slovenščina na tujih univerzah (STU) v zadnjih petih letih uspeli zgraditi učinkovito in uspešno infrastrukturo za predstavljanje in širjenje slovenskega jezika, literature in kulture v tujih univerzitetnih okoljih v okviru slovenistik in tudi v širšem okolju izven njih ter za njihovo poglobljeno spoznavanje in raziskovanje.

S povezovanjem institucij, ki imajo podobno poslanstvo na področju slovenske kulture, smo v preteklih letih ustvarili tvorne povezave s slovenskim Filmskim skladom, z Ministrstvom za zunanje zadeve in s slovenskimi diplomatsko-konzularnimi predstavništvi po svetu, z Društvom slovenskih pisateljev, s Študentsko založbo Beletrina, z Ministrstvom za kulturo in RTV Slovenija. Podpora, ki je pri vseh partnerjih vzajemna pri promociji slovenskega jezika, literature in kulture, zagotavlja spodbudo za poglobljeno učenje in poučevanje slovenščine po svetu. Hkrati pa smo v okviru kakovostnega in strokovnega pedagoškega dela učiteljev na lektoratih ter nenehnega spodbujanja študentov na tujih univerzah pripomogli k temu, da sedaj pogosteje prihajajo v Slovenijo študirat in se odločajo za pisanje diplomskih, magistrskih in doktorskih del v slovenščini.

Literatura

- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca (ur.), 2006: *Svetovni dnevi slovenske literature, 20. do 25. november 2006 : almanah = World festival of Slovene literature, 20–25 November 2006 : almanac*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- KRANJIC, Simona, NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2004: *Zbornik Prevajanja slovenskih literarnih besedil*. Simona Kranjc, Mojca Nidorfer Šiškovič (ur.), izbor besedil Pavel Ocepek. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2008: Program Slovenščina na tujih univerzah in slovenistike v Evropski uniji. Ivšek, Milena (ur.): *Jeziki v izobraževanju*. Zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25.–26. septembra 2008. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. 151–154.
- NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2004: Slovenščina na tujih univerzah. *Jezik in slovstvo*, 49/3–4. 163–165.
- NIDORFER ŠIŠKOVIČ, Mojca, 2004: Slovenščina na tujih univerzah in evropski izzivi = Slovene in universities abroad and European challenges. *Glas* 9/3. 44–47.